

האם מותר לכהן לעקוף בתור לרופא?

וְקִדְשֵׁתוּ כִּי אֶת לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מְקַרְבֵּי קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָּךְ כִּי קָדוֹשׁ אָנִי ה' מְקַדְשְׁכֶם (ויקרא כא, ח)

במשנה במסכת הוריות (יב, ב – יג, א) שנינו :

"וכל המקודש מחבירו קודם את חבירו... האיש קודם לאשה - להחיות ולהשיב אבדה, והאשה קודמת לאיש - לכסות ולהוציא מבית השבי. בזמן ששניהם עומדים בקלקלה - האיש קודם לאשה. כהן קודם ללוי, לוי לישראל, ישראל לממזר, וממזר לנתין, ונתין לגר, וגר לעבד משוחרר. אימתני? בזמן שכולם שוים, אבל אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ - ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ".

הגמרא מבארת מניין לנו שישנה קדימה לכהן :

"דתנא דבי רבי ישמעאל: וקדשתו - לכל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון, ולברך ראשון, וליטול מנה יפה ראשון".

כפי שמבארים המפרשים, קדימה זו שלמדנו מן הפסוק "וקדשתו" שפרשתנו, אינה כוללת רק הקדמה לדברים שבקדושה, אלא גם לדבר הרשות, כולל "להחיותו".

[במאמרנו לפרשת חיי שרה](#) כתבנו בהרחבה בשאלה האם צעיר קודם לקשיש בהצלת נפשות, וביארנו בתוך הדברים כמה סייגים שנכתבו בפוסקים באשר לתקפותה של הלכה זו בימינו. לא נחזור על כך. וראו בהערה מראי מקומות לעיון בסוגיא זו.¹

את השורות הבאות ניחד לשאלת מעמדו של תור בהלכה, ולבחינת האפשרות שישנה חובה להקדים כהן לאחרים בתור לרופא.²

¹ עיין באריכות במגדל עוז לר"י עמדין (פרק 'אבן בוחן' פינה א) [ושם הוסיף קטגוריות קדימה נוספות כמו רמת הבריאות (בחור קודם לזקן), יכולת ההולדה, או קירבה משפחתית]; אגרות משה (ח"מ חלק ב סימן עג, ב וסימן עה, ז); מנחת שלמה (חלק ב פב, ב) ובמכתב באסיא (ראה הערה הבאה); שבט הלוי (חלק י סי' קסט); ציץ אליעזר (חלק יז סימן עב וחלק יח סי' סט); נשמת אברהם (חלק ד עמ' רפט); קובץ תשובות (חלק ג סי' קנט).

² בהמשך להערה הקודמת ולהפנייה למאמרנו בפרשת חיי שרה, שם פורטו הסייגים למעשה בהלכה מורכבת זו, נעיר כי דברינו כאן רלוונטיים בעיקר לחולים שאין בהם סכנה שמצבם הרפואי דומה. וראה עוד להלן.

מושג התור בהלכה

מן הפסוק "כקטון כגדול תשמעון" (דברים א, יז) העוסק בבעלי דינים שבאו לדין, לומדת הגמרא (בסנהדרין ח, א) שיש להקדים את הקודם לבוא. ובשולחן ערוך (חושן משפט סימן טו, א) פוסק: "צריך הדין שיקדים לדון הדין שבא לפניו תחלה". אמנם, מפרשי השולחן ערוך (ומקורם בב"ח ובפרישה), כתבו כי אין הכוונה למי שבא קודם בתור, אלא למי שבא כבר לפני הדיין והתחיל לדון בדינו, שלא יפסיק ויפנה לדין אחר, אבל אין מתחשבים "במי שבא תחילה בשער הדיינים", כלשון הב"ח.

למעשה, רבים מפוסקי ההלכה כתבו כי גם אם לדיינים עצמם אין חיוב להקדים את הקודם בתור, בודאי שבעלי הדין עצמם חייבים להתחשב בתור, ואינם רשאים לעקוף תור, וזאת על פי דברי הגמרא המפורסמים בסנהדרין (לב, ב):

כדתניא: צדק צדק תרדף - אחד לדין ואחד לפשרה. כיצד? שתי ספינות עוברות בנהר ופגעו זה בזה, אם עוברות שתיהן - שתיהן טובעות, בזה אחר זה - שתיהן עוברות. וכן שני גמלים שהיו עולים במעלות בית חורון ופגעו זה בזה, אם עלו שניהן - שניהן נופלין, בזה אחר זה - שניהן עולין. הא כיצד? טעונה ושאינה טעונה - תידחה שאינה טעונה מפני טעונה. קרובה ושאינה קרובה - תידחה קרובה מפני שאינה קרובה. היו שתיהן קרובות, שתיהן רחוקות - הטל פשרה ביניהן, ומעלות שכר זו לזו.

וכתב המאירי:

"יש דברים שאין מדת הדין שולטת בהם ואתה צריך לחזר בהם אחר מה שראוי יותר ולהכריע את האחד למה שאין מדת הדין מחייבתו דרך פשרה ומדה מעולה... וכן כל כיוצא בה, כל שאנו רואים שיכול לסבול העכוב ביותר - ידחה מפני חברו, וכן בריא מפני חולה, וכל כיוצא בזה. אף לענין הדין אמרו, שאם היו לפני הדיין הרבה בעלי דינים, מקדימין יתום לאלמנה, ואלמנה לתלמיד חכם, ותלמיד חכם לעם הארץ, ואשה קודמת לאיש מפני שבשתה מרובה, ואם הכל שווה מקדימין לקודם".

עולה מדבריו, כי בכלל החיוב "צדק צדק תרדוף", להקדים את הקודם בתור.

כיוצא בזה מצינו בדין "עני המהפך בחררה", כלומר – שני אנשים שרוצים לקנות דבר מה, וקדם האחד את חברו, שאסור לו לעקוף את זה שהתעניין בקניה לפניו. גם בהקשר זה כתבו הפוסקים כי איסור זה חל על הקונה עצמו, אבל לא על המוכר. זו חובתו של העומד בתור לכבד את התור ולאפשר

לקודם לו לממש את זכותו, אך זו אינה חובה משפטית שגם המוכר מחויב לה, אלא מותר לו למכור למי שירצה.³

לפי זה, רופא שבאו לפניו מטופלים, אינו מחויב להקדים את מי שבא קודם, אלא הפציינטיס עצמם מחויבים לסדר התור.

חשוב לציין כי כתבו פוסקי הדור שמאחר ובימינו במערכת הרפואה הציבורית המערכת בנויה על פי תורים בלבד וכל מטופל מגיע לקבל טיפול על סמך זה, ברור הדבר שיש לנהוג רק על פי התור.⁴

וכן דנו הפוסקים באריכות בנושא של הקדמה על פי התור במקרים סבוכים כמו חולה שאושפז כבר במחלקה ואין מקום נוסף, וכעת הגיע חולה קשה יותר שזקוק לטיפול רפואי, האם יש להקדים את החולה שאושפז, או שיש להעדיף את החולה הקשה יותר, ונחלקו בדבר הרב יצחק זילברשטיין ורבינו הגאון הגדול רבי אשר וייס שליט"א. לא נאריך בכך כאן. נתמקד במקרה הספציפי של מרפאה פרטית אליה הגיעו שני חולים, האחד לפני חבירו, וחומרת מחלתם דומה. בשלב זה אנו מניחים כי החובה לציית לתור היא חובתם של המטופלים אך לא של הרופא. כעת נדון האם ייתכנו קדימויות שונות שיגברו על הקדימה בתור.

האם שייך בזה הקדימויות בהוריות

למרות האמור שחובתם של המטופלים לציית לתור, הכל מסכימים כי ישנם קדימויות שעדיפות על תור. בשו"ע (שם סעיף ב') נפסק:

"היו לפניו דינים הרבה, מקדימין דין היתום לדין האלמנה, ודין האלמנה קודם לדין תלמיד חכם, ודין תלמיד חכם קודם לדין עם הארץ, ודין האשה קודם לדין האיש".

קדימויות אלו מבוססות על המשנה בהוריות, כפי שכתבו מפרשי השולחן ערוך שם.

הרב יצחק זילברשטיין (הלכה ורפואה ג, עמ' צא ואילך) הביא מכתב ידו של הגאון האדר"ת, שהסתפק שתי ספיקות: האם אלמנה קודמת לתלמיד חכם בתור לרופא. ב, האם החולה יותר מחבירו קודם לו בתור לרופא.

³ עיין סמ"ע חושן משפט סוף סימן שפו; שו"ת מהרש"ל סימן לו; חות יאיר סימן מב; חתם סופר חו"מ סימן קעה.

⁴ ועיין ציץ אליעזר חלק יח סימן סט אות ג; נשמת אברהם חלק ד' יו"ד סימן רנא, א בשם הרב נויבירט, ושם סימן רנב בהערה, בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל.

את שתי הספקות פושט הרב זילברשטיין מדברי המאירי שהבאנו. עולה מפורש בדבריו, שאלמנה קודמת לתלמיד חכם לא רק בדין תורה, אלא גם בשאר דברים. והעיקר שיוצא מדבריו הוא ביחס לספק השני, שכל מי שדחוף יותר, ואינו מסוגל להמתין כמו חברו, הוא קודם. הקדימה על פי תור היא רק כאשר הקדימויות האחרות אינן תקפות, אבל ככל שישנן קדימויות אחרות – יש להעדיף אותן על פני עדיפותו של המוקדם יותר בתור.

הקדמתו של הכהן

כאמור, בכלל הקדימויות ששנינו במשנה, ושמחייבות מעיקר הדין, גם הקדמתו של הכהן לישראל. לפי האמור, קדימויות אלו עדיפות על פני העדפתו של המוקדם בתור.⁵ לפי זה, לכאורה, היה לנו להעדיף את הכהן על פני אחרים בתור לרופא, אפילו באו לפניו!

אך למעשה, כמו לגבי שאר הקדימויות, הפוסקים כתבו שבימינו קשה מאד לדון את הקדימויות הללו. בשו"ת ציץ אליעזר [חלק יח סימן סט] כתב שהמנהג שלא מקפידים על הקדמת הכהן על פני האחרים. וכתב בטעם הדבר, על פי דברי המגן אברהם [או"ח סימן ר"א סק"ד] שאיננו בקיאים ביחוסים כהונה, וכן על פי דברי היעב"ץ במגדל עוז [אבן בוחן פנה א' ס"ק פ"ט] שכותב שמעלות הכהונה והלויה ירדו בדורות הללו שאפילו לזכרים אין נותנין דין קדימה בדברים אלו, וזה מפני שאינם אלא כהני חזקה [אבל מסיים שם שהדבר שקול אצלו].

והוסיף הציץ אליעזר לציין עוד מדברי הפוסקים, שמדבריהם עולה שבימינו אין בקיאים ביחוסים כהונה, ולכן איננו מקפידים להקדים גם את מי שמוחזק ככהן, על פני השאר.

⁵ נחזיר ונזכיר כי הדברים אמורים רק באשר למרפאה פרטית ולא לרפואה הציבורית.